

АКЦЕНТ

грудень 2022

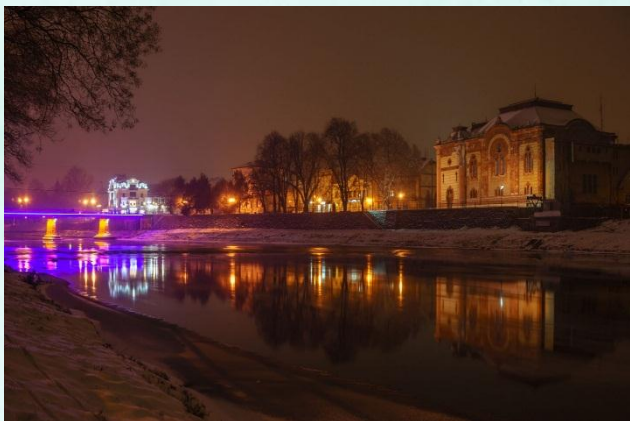

Зміст випуску:

- × «Музика в умовах війни»
- × «Щедрик – різдвяна музична візитівка України»
- × «Духовна музика – джерело мудрості й краси»
- × «Відчуй Різдвяне диво»

Музика в умовах війни

2 грудня 2022 року. Україна. По всій країні діють аварійні та планові відключення електроенергії. Економія цього разу добралася і до найзахіднішої точки нашої країни — Закарпаття. Дивно, але життя у цьому регіоні часто сприймається як життя в окремому світі серед високих гір та стрімких річок, далеких від зовнішнього хаосу. Різноманітні обмеження здебільшого обходять або мінімально зачіпають життя закарпатців. Принаймні ці зміни не такі вагомі. Але сьогодні все інакше. О 17:50 яскрава театральна площа, яка з обмеженням споживання електроенергії перестала переливатися світлом різноманітних ліхтарів, остаточно занурилася в темряву. Барвиста філармонія вмить утратила свою яскравість у вечірньому Ужгороді. Чи відбудеться довгоочікуваний концерт у таких умовах? Цим питанням, судячи з розмов,

задавався кожен, хто опинився у той вечір перед дверима величного храму музичного мистецтва. Скасувати концерт у таких умовах було б абсолютно зрозумілим рішенням, але адміністрація закладу робить сміливий крок і відкриває браму для поціновувачів музики.

Їти темними коридорами старої синагоги, підлога якої встелена червоними килимами, а з боків обрамлена свічами — це, як не дивно, має особливий шарм та викликає незвичні почуття. Для безпечного пересування сходами слухачі користуються ліхтариками та проходять до ще темнішої зали філармонії. Спостерігати за такою картиною дійсно незвично. З'являються дивні почуття: з одного боку тебе не може не заворожувати вигляд сцени, яку ти завжди бачив у світлі, занурену у півтьму; відчуття, ніби ти в ролі якогось музичного фанатика тишком пробрався у зачинену філармонію, і маєш можливість спостерігати за "мертвою" залю. З іншого боку, на

фоні відчуття неординарності моменту, з'являється промінчик надії, адже, не дивлячись на всі незручності, зал стрімко заповнюється людьми, чиї голоси оживляють дещо застиглу атмосферу.

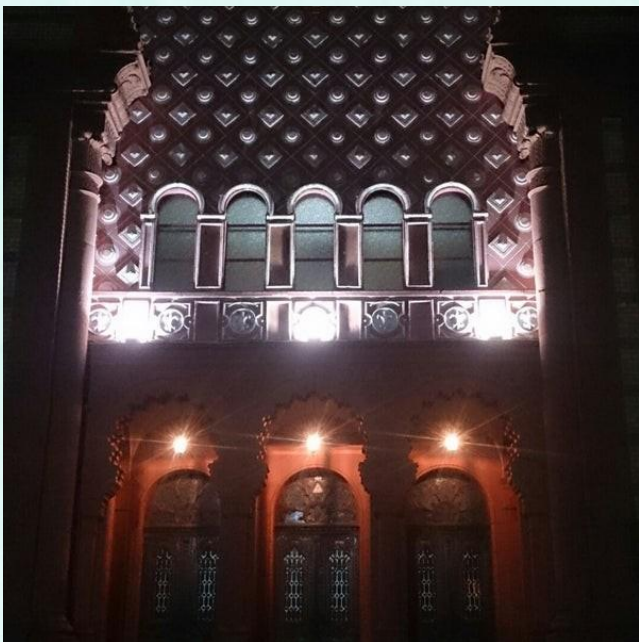
Займаючи своє місце у залі, я випадково стаю свідком розмови людей, чиїх обличчя я не розгледіла: *«Знаєш, а мені так навіть більше подобається. Яюсь цікавіше виглядає»*, на що співрозмовник погоджується. Цей фрагмент розмови змушує і мене задуматися: чи справді такий формат кращий? Зрештою, приходжу до висновку, що темрява і свічки, розставлені в різних куточках зали, все ж таки створюють інтимнішу, більш довірливу атмосферу. У темряві складно розібрати обличчя артистів, тому вся увага зосереджується на власних почуттях, викликаних музикою.

Концерт починається трохи пізніше запланованого, але все можна зрозуміти, зважаючи на те,

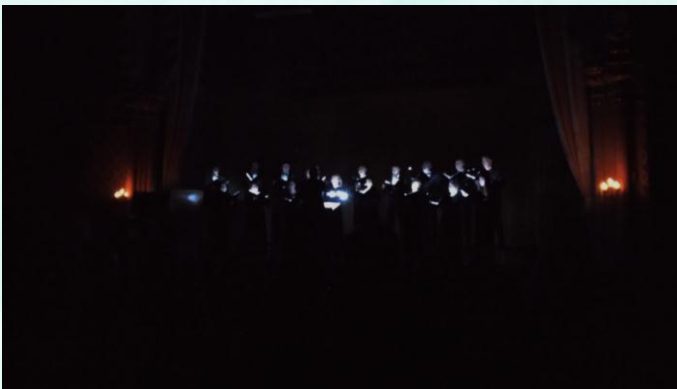
що й відключення світла ніхто не планував. На сцені стоїть підставка з прикріпленими до неї маленькими ліхтариками, які не тільки підсвічують ноти для диригента, а й стають невеликим джерелом світла, з чією допомогою можна хоч трохи вдивитися в обличчя музикантів. Виходить хор... На папку кожного хориста причеплені такі ж ліхтарики. Зал аплодує, вітаючи довгоочікуваний «Кантус». У відповідь, дочекавшись тиші, починає звучати «Ave Maria». Обличчя хористів залишаються майже у тотальній темряві. Виділяється тільки чіткий, чорний, як смола, силует диригента, який, подекуди відхиляючись, відкриває світло ліхтариків, осліплюючи мене своїм саявом. Вимальовується абсолютно химерна картина: бліді обличчя співаків, таємничий диригент, яскраве біле світло, яке б'є тобі в очі під неземне виконання молитви «Ave Maria».

Виконавська майстерність академічного камерного хору «Кантус», як завжди, залишається на висоті. Милуєшся наповненим тембральним звучанням, м'якою кантиленою, прозорістю та чистотою інтонації, вираженою, глибоко продуманою інтерпретацією творів. Цьому сприяє талановита подвигницька робота художнього керівника хору – народного артиста України Еміла Сокача та хормейстера Ондраша Тазінгера.

Після виступу хормейстер розвертається до публіки і

промовляє своє вступне слово. Він стоїть спиною до джерела світла, тому риси обличчя повністю сховані у півночі, але досвідчений поціновувач «Кантусу» впізнає у темній голосу хормейстра Ондраша Тазінгера. Натомість для людини, яка вперше відвідала концерт цього хору, диригент залишиться таємним незнайомцем, під орудою якого вдалося заглибитися у світ вокальної музики Іштвана Мартона.

Щодо технічної сторони концерту, то велику незручність створювала відсутність мікрофону у диригента, до аномалій котрого потрібно було максимально прислухатися. В такій ситуації зал повинен був зберігати мертву тишу, але подекуди люди похилого віку (здебільшого вони) пошепки, а може й трохи голосніше, висловлювали своє невдоволення, мовляв «*Ти щось чуєш? А то я ні*», або «*Що він там бурмоче?...*». Та загалом такі незручності, з усім відомим

причин, не зіпсували настрою, а навпаки створили ще більш трепетну атмосферу.

Хор «Кантус» виконує високу місію популяризації творчості нашого талановитого земляка. Музика І.Мартона вражає унікальним поєднанням яскравої емоційності, кипучої фантазії, ліричності, романтичності та, водночас, темпераментного запалу. У ній органічно поєднані колорит багатонаціонального фольклору Закарпаття і засоби академічної композиторської техніки. Варто зауважити, що до програми концерту були включені і прем'єри як, до прикладу, «Три угорські народні пісні».

Своїм проникливим сопрано у саме серце вразила Оксана Щербата. Крізь непроглядну темряву її кришталево-неземне та водночас тепле та близьке сопрано, як промінь надії пробивався до загартованої останніми подіями душі, яка ніби чекала катарсису.

Як лейтмотив протягом усього концерту залишалася одна думка: «У програмі було анонсовано твори для хору і орган, але ж світла немає, тож як вони вийдуть з цієї ситуації?» І ось після чергового акапельного твору хормейстер оголошує, що через відсутність

світла програма з органом не може бути виконана, але якщо слухачі дадуть хору та його помічникам декілька хвилин, то вони зможуть виконати заплановане під рояль. Слухачі, звичайно ж, погоджуються.

Хор покидає сцену, а помічники допомагають витягти рояль. Чесно кажучи, в цей момент охоплює деяке хвилювання, адже робити це у майже повній темряві не тільки непросто, а можливо й небезпечно, але все обходиться добре і через кілька хвилин хор повертається. Атмосфера змінюється з «неземної» на більш звичну та теплу, коли хор виконує «Ave Maria» у супроводі роялю. Звичайно дещо шкода, що все ж таки не вдалося послухати хор у супроводі саме органу, але розуміючи обставини, нарікати немає сенсу.

Виходячи з зали під світло телефонних ліхтариків, крокуючи червоним килимом просторого фойє, ловиш себе

на думці, що покидаєш це місце, морально очистившись. У натовпі випадково стаєш свідком радісних реплік: «Мені дійсно дуже сподобалося! Це було неймовірно!», і не можеш не погодитися.

Хоч ситуація у країні як ніколи складна, такий «вихід в люди» здатен перезапустити, додати нових сил, наповнюючи твоє змарніле серце красою мистецтва. І особисто моя порада для тих хто втрапив у лімбічний лабіринт своєї свідомості — вігвігайте концерт хорової або органної музики.

Євгенія
ГЕРАСИМОВА

Щедрик - різдвяна музична візитівка України

(до 145 річчя Миколи Леонтовича)

Микола Леонтович посідає особливе місце у ряду українських композиторів, які створювали хорову музику. За життя створив понад 150 обробок українських народних пісень, серед яких відомий "Щедрик", що знають чи не в кожному куточку планети. Після жорстокого вбивства композитора у 1921 році, за СРСР, його твори виконувалися дозовано, були відкориговані відповідно до радянської цензури, факти з життя замовчувалися. За Незалежної України до його постаті та творчої спадщини зверталось (і продовжує звертатися) багато дослідників, було створено Всеукраїнське музичне товариство імені М. Д. Леонтовича, відбуваються хорові конкурси імені композитора. У Кам'янці-Подільському встановлено меморіальну дошку, а також при Державному університеті ім. І. Огієнка відкрито меморіальний кабінет композитора.

У 2022 відзначається 100 років з того дня, як "Щедрик" Леонтовича вперше прозвучав за океаном, у одній з найпрестижніших зал Нью-Йорку - Карнегі-хол (англ. Carnegie Hall). На честь ювілею у тій самій залі знову було організовано концерт, де прозвучав найвідоміший твір Леонтовича. На концерті виступили український дитячий хор «Щедрик», який приїхав із Києва, український хор

«Думка» з Нью-Йорка та хор «Трініті Волл-Стрім», а також багато інших виконавців - 4 грудня на сцені об'єдналися українська та американська культури. Зокрема була виконана композиція американця Тревора Вестона на вірші Сергія Жадана, написана спеціально для концерту. Але головним твором вечора був саме "Щедрик": як і 100 років тому, його виконання зірвало овації.

Як "Щедрик" прославився на весь світ

В Україні 4 редакцію щедрівки (уього їх було 5) вперше виконано 1916 року хором Київського університету. Це принесло Леонтовичу неабиякий успіх, про нього почало дізнаватися все більше людей не тільки серед музикантів, але й у не професійних колах - саме редакція 1916 року принесла Леонтовичу світову славу. Популяризації хорової обробки Леонтовича за межами України ми можемо завдячити видатному

диригенту та композитору Олександр Кошиця - саме його хор вперше виконав її спочатку у Європі (1919 року "Щедрик" прозвучав у Празі), а потім і в Америці - 5 жовтня 1922 року «Щедрик» був вперше виконаний на концерті в Карнегі Холі в Нью-Йорку. «Минулого вечора в Carnegie Hall пройшло палке прийняття Українського Національного Хору. Це був час гарячої серечності й ентузіазму, що нагріває термометр до кипіння й вибуху. У таких веселих колядках, як „Щедрик“, жіночі голоси лунали високо, вишукано і природно... Квіти сипались на сцену... Публіка підтримала прийом великими оваціями. Щедрик викликали на біс», — «The Sun», 6 жовтня 1922 року. Історичним моментом є запис виконання у американському мегаполісі - він був першим відомим записом твору. Послухати його можна на YouTube і знайти у спеціальному плей-листі до цієї статті, qr код для відсканування можна буде знайти наприкінці.

Історія найвідомішої різдвяної мелодії починається з давніх давніх - вона є цікавою та існує в багатьох інтерпретаціях. Багато дослідників вважають, що текстове першоджерело пов'язане з дохристиянською добою, коли новий рік починався ранньою весною з поверненням до України ластівок. Інша версія виникнення "Щедрика" пов'язана з легендою про народження Ісуса Христа: в ніч його появи на світ на честь Божого Сина озеленкотів кожен дзвіночок у світі. Щодо музичного першоджерела - думки також різняться. Українська музикознавиця Валентина Кузик вважає, що Микола Леонтович обрав фольклорний зразок, знайомий йому з дитинства, який побутував на Поділлі. А, до прикладу, на думку Анатолія Іваницького, музичні форми такої структури, як у «Щедрику», могли вже існувати 12 тис. років тому в епоху мезоліту. Одним словом - точних відомостей з приводу цього не існує.

Леонтович над своєю обробкою ж працював протягом майже цілого життя - перша версія шліфувалася ним у 1901-1902 роках. Слід зазначити, що переклад пісні англійською, створений американським композитором українського походження Пітером Вільговським, також мав декілька варіантів. Остання з них - "Carol of the bells" - прославила "Щедрик" на цілий світ. Конкуренцію англійській версії складає знаний багатьма "Jingle Bells" ("Передзвін дзвіночків"), який вважається різдвяним гімном.

Де можна почути найвідомішу обробку Леонтовича?

"Щедрик" нині є найпопулярнішим різдвяним твором у різноманітних хоровах колективах в Україні і поза її межами. Зокрема дуже чарівною і заворожуючою є обробка Івана Небесного («Небесний Щедрик» для мішаного й дитячого хорів, симфонічного оркестру, карильйону та мультимедіа). Автор обробки присвятив її Небесній Сотні, яка полягла за гідність і свободу України на центральному Майдані у Києві, де відбулося перше виконання даної версії. Також свої інтерпретації випустили такі відомі українські артисти, як Тіна Кароль (вона прозвучала поміж інших різдвяних пісень у фільмі "Різдвяна історія з Тіною Кароль"), Настя Каменських (ця обробка вирішена дуже цікаво - використовується джазова гармонія). Більш "класичним" виконанням є версія від Eileen. Також дуже цікавим є звучання "Щедрика" в українського гурту ZAPAL - це є інструментальна обробка, де головна партія віддана цимбалам. Гарне втілення щедрівки можна почути також від Олега Скрипки та Ле Гранд Оркестр - його супроводжує візуальний ряд, у ролі якого виступає чудова анімація художника-мультіплікатора Степана Ковалю. Неймовірну рок-версію торік випустив гурт Grandma`s Smuzi, а також талановитий музикант із Харкова Микита Рубченко.

*“Олег Скрипка та Ле Гранд Оркестр “Щедрик”
(мультфільм)” (YouTube)*

Щодо закордонних виконавців і гуртів, сучасною, цікавою і дуже популярною є обробка віг Pentatonix (Pentatonix - Carol of the Bells). Заворожуюче, казково звучить англомова версія “Щедрика” у виконанні гурту Libera. Особливо пісню втілює The Tabernacle Choir. Винятковим є аранжування американської композиторки Дженніфер Томас, - її версія звучить немов саундтрек до фільму. Посеред інструментальних обробок хочеться відзначити “Щедрик” для 12 віолончелей віг The Piano Guys, а також виконання віг американської скрипальки Ліндсі Стірлінг (якщо ви не знайомі із творчістю виконавиці - дуже рекомендуємо подивитись цілий перформанс з “Carol of the Bells” на YouTube). Музика Леонтовича доповнює різдвяну атмосферу у такому культовому фільмі, як “Сам удома”. Пародійну версію, яку назвали “Ringing of the Bells”, виконали Мuppети (The Muppets) - відео назбирало понад 18 млн переглядів на YouTube.

Монети з “Щедриком”

До сторіччя першого виконання “Щедрика” на Батьківщині Національним банком України у 2016 році було випущено пам’ятні монети - номіналом 5 та 20 гривень.

Детальніше про життя самого Леонтовича можна дізнатися у цікавому фільмі у жанрі доку-драми режисера Василя Медняного - “Микола Леонтович та його Щедрик”. У фільмі акторами відтворюються моменти з життя композитора, а також оповідачами ведеться розповідь про його життя. Картина точно варта уваги - вона є досить не тривалою, близько 35 хвилин, і є у вільному доступі на YouTube.

Кадр з фільму “Микола Леонтович та його Щедрик”

Фільм, виконання “Щедрика”, що були описані у статті і ті, що не увійшли до неї можна знайти у плей-листі за QR-кодом:

Анна КАПЛАН

Духовна музика – джерело мудрості й краси

Духовність – це найбагатший скарб людини, джерело чеснот і наснаги, орієнтир для пізнання і вдосконалення. Людство знайшло безліч способів щиросердного служіння Всевишньому, серед яких вагоме місце посідає мистецтво. Адже мистецькі пошуки Істини, Краси, Добра збуджують віру, дозволяють відчутти таємничу присутність Творця, підносять душу до небесних висот. Св. Іоанн Златоуст писав: «Ніщо так не підносить і не окрилює душу, не віддаляє її від землі, не звільняє від тілесних оков, не спрямовує у філософії і не допомагає досягати повного презирства до житейських предметів, як узгоджена мелодія і керований ритмом божественний спів» (Тлумачення на 41-й псалом Давида). Отже, духовна музична традиція являє собою скарбницю неоціненної вартості з огляду на те, що церковний спів, натхненний Словом, готує душу до сприйняття істин віри.

Духовна традиція є фундаментом будь-якої національної культури, а духовна музика концентрує в собі морально-естетичний потенціал, спрямований на реалізацію загальнолюдських цінностей, насичена світом духовності та надії, любові й спрямованості до досконалості.

Попри конфесійні і стилеві відмінності, духовна музика за допомогою сакральних інтонацій налагоджує зв'язки між поколіннями, епохами, народами, одухотворює людину, підносить її до Всевишнього.

Майже до кінця XVII ст. духовна музика залишалась єдиним видом професійного музичного мистецтва, впливаючи на формування музичних смаків і цінностей народів. Розвиваючись у часі, вона розширювала свій художній простір, пройшла величезний шлях від монодії до багатоголосого співу, зуміла органічно вписатися у палітру жанрів барокової і класицистичної музики (наприклад, хоральна прелюдія і fuga, ораторія і кантата, меса і духовний концерт). Зрештою, збагатившись гармонізаціями духовних піснеспівів композиторами-романтиками, сакральна музика органічно поєдналась із модерною музичною мовою та традиціями академічної інструментальної музики. Таким чином, богослужбова музика виявляє свою актуальність у будь-якій епосі, свою затребуваність у метушливому життєвому вирі та свою силу впливу на людину.

Духовна музика складає потужний величезний пласт української музичної культури від найдавніших часів. Вагомий внесок у духовно-музичні опуси зробили практично всі українські композитори сучасності. Кожен з митців, обравши свій жанровий шлях і композиційні засоби, шукає власні образно-сміслові рішення. Все помітнішим стає прояв авторського індивідуального начала у розкритті змісту сакральних текстів, що позначилося на їх великій жанрово-стильовій різноманітності. Тенденція індивідуалізації яскраво виступає, зокрема, у літургіях М.Скорика, Л.Дичко, Е. Станковича, В.Сильвестрова, В.Степурка, Б.Фроляк, Г.Гаврилець, де отримує нове життя національна традиція та виявляється сучасне ставлення композиторів до духовної музики. Тож палітра музично-виражальних засобів сучасної духовної музики є надзвичайно широкою – від традиційних засобів до полістилістики та поліжанровості, синтезу різних систем звуковисотної організації, композиторських технік тощо. Але визначальним для сучасних духовних творів загалом є те, що всі засоби музичної поетики, якими користується автор для втілення художнього задуму, спрямовані саме на розкриття глибоких почуттів і переживань в сакральній сфері. Тому, незважаючи на докорінні зміни, що призвели до трансформації жанрів духовної музики і виникнення нових жанрових форм, навіть до поєднання явищ різного конфесійного порядку, сучасні духовні твори завжди зберігають пам'ять сакрального жанру (літургії, духовного концерту, псалму, реквієму, меси тощо) з помітною тенденцією до індивідуалізації. Сьогоднішній «ренесанс» духовної української музики є природним і своєрідним підйомом духовно-національної культури, що постала й розквітла у нових художніх творах.

На мою думку, традиційна духовна музика не перестане бути важливою для сучасної людини з кількох причин. Насамперед тому, що вона дуже красива, мелодійна, злагоджена, але одночасно й благородно проста. Виконуючи її на богослужіннях, відкриваєш для себе дуже багато її граней. З іншого боку, ця музика вражає глибиною свого змісту. Це – своєрідне вікно у якусь глибшу невидиму реальність. В умовах сьогодення багато сучасних музичних творів негативно впливають на виховання молоді. Не рідко викликають гратівливість, пригніченість, агресивність, порожнечу, тому повернення до невичерпних джерел духовного хорового мистецтва, є невід'ємною складовою виховання сучасної молоді. Духовна музика має величезну виховну сутність, сприяє моральному, естетичному і патріотичному вихованню молоді, має позитивний вплив на особистість людини, її психофізіологічну, емоційну і інтелектуальну сфери.

Віталія
ВАСИЛЕНКО

Відчуй Різдвяне диво

Для кожної людини Різдвяна пора – це особливий момент, це чудове сімейне свято, що сповнює наші серця миром, любов'ю, надією та вірою. Святвечір, вертеп, сходження зірки, гідух – головна атрибутика цього чудесного дійства. Але саме неймовірну атмосферу піднесеності та зимового дива створює музика – колядки, щедрівки, різдвяні пісні.

Практично немає жодної людини, котра б не співала на Різдво. І не має значення: це прадавні автентичні пісні, що сягають своїм корінням далекого минулого, чи добре знані християнські мелодії в аранжуванні композиторів, чи еталонний приклад української традиції – легендарний «Щедрик» в обробці Миколи Леонтовича, чи, навіть, авторські зарубіжні пісні, знайомі усім в інтерпретації

найатмосфернішого баритона Френка Сінатри. Різдвяна музика унікальна, бо органічно синтезує найдавніші пласти музичної спадщини із будь-якими стильовими течіями (академічний стиль, кантрі, джаз, рок, поп і т.ін.).

Різдвяна музика охоплює різні вікові категорії, є в репертуарах і аматорських, і професійних співаків. І не важливо, якою мовою звучить різдвяна пісня, яке аранжування тобі найбільш імпонує – ти все одно прилучаєшся до особливої атмосфери, ти проймаєшся вібраціями світла, чистоти і надії, ти відчуваєш єднання зі світом.

Сьогодні українців регламентоване умовами блеауту, котрі, безумовно, коригують наші плани щодо святкування одного з головних свят року. Проте, в цьому є і позитивний момент: частина людей буде відірвана від традиційних промов, телепередач,

заялених фільмів, що з року в рік переобтяжують телеефіри. Натомість, з'являється чудова нагода зустрітися з рідними при мерехтливому сяйві свічок, зігріти близьких своєю турботою, усмішками, увагою, і, звичайно, прославити народження Ісуса Христа співом колядок.

Нехай цьогорічне Різдво принесе нашій країні Перемогу, знищить все зло, а доля більше не буде випробовувати нас на міцність! Хай Господня сила та опіка будуть завжди поряд, зміцнюють нашу віру, розтоплюють наші серця та дають нам впевненість робити успішні кроки! Бажаємо усім, щоб Різдво принесло щастя, наповнило життя красою, гармонією та вірою!

Євгенія РУЩАК

Головний редактор:

Тетяна РОСУЛ

Редакційна колегія:

Віталія ВАСИЛЕНКО
Євгенія ГЕРАСИМОВА
Анна КУР'ЯНОВА
Євгенія РУЩАК

Графічний дизайн:

Євгенія ГЕРАСИМОВА

